

MODUŁ VII

Organizacja i planowanie systemu kształcenia, treści, metod, wzajemnych relacji między elementami dydaktycznymi w odniesieniu do konkretnych grup zawodowych. Wybór pomocy dydaktycznych i przygotowywanie programów kształcenia.

CELE OPERACYJNE:

UCZESTNICY:

- Rozwijają umiejętność określania celów uczenia się
- Rozwijają umiejętność rozróżniania celów kierunkowych, ogólnych i szczegółowych
- Rozwijają umiejętność analizowania zawartości podstaw programowych w kontekście ciągłości realizacji poszczególnych obszarów edukacyjnych
- Kształtują umiejętność wyróżniania podstawowych elementów składowych procesu budowania programu nauczania
- Uczą się w zespole zadania budowania programu nauczania (ustalania struktury przedmiotu i programu kształcenia).

TREŚCI PROGRAMOWE:

- Rozpoznawanie zasobów, oczekiwań i potrzeb uczestników zajęć
- Określanie celów i koncepcji programu zajęć
- Konstruowanie programów nauczania: liniowy i nieliniowy model planowania
- Wewnętrzna merytoryczna struktura przedmiotu
- Struktura umiejętności
- Struktura celów
- Dobieranie i porządkowanie materiałów
- Określanie oczekiwanych wyników uczenia się
- Wdrażanie programu i jego ewaluacja
- Tworzenie materiałów edukacyjnych
- Kryteria analizy podręczników
- Dobór metod i środków dydaktycznych.

PROPONOWANE ĆWICZENIA

1.

Przywołujemy wspomnienia związane z byciem uczniem i rolą nauczyciela. Na ścianie wieszamy dwa arkusze papieru z hasłem „Moja szkoła”, poniżej piszemy na jednym „ja jako uczeń”, a na drugim „ja jako nauczyciel” i prosimy osoby uczestniczące w szkoleniu o zapisanie na kartkach wszelkich wspomnień - skojarzeń, doświadczeń, emocji związanych z byciem w tych dwóch rolach. Prosimy o przyczepianie kartek na plakatach. Po 15-20 minutach grupujemy podobne zapisy, przydzielamy im znaki + i -.

2.

Korzystając z jednej z aktywnych technik pracy (metaplan, SWOT, dyskusja punktowana) zaprosz grupę do zajęcia się tematem: w jaki sposób współczesna szkoła przygotowuje ucznia do podjęcia pracy zawodowej. W zespołach poprosz o przygotowanie uzasadnienia opinii zespołu w postaci plakatów.

3.

Prezentujemy społeczny kontekst edukacji, inicjujemy rozmowę dotyczącą społecznych i gospodarczych zmian, które wpływają na oczekiwania rynku pracy. Analizujemy przykłady aktualnych ofert pracy – zbieramy w listę wymagania stawiane obecnie pracownikom przez pracodawców lub konieczne do samodzielnego prowadzenia działalności gospodarczej.

4.

W zespołach wybieramy jedno z ogłoszeń i opisujemy potrzebną wiedzę, umiejętności i oczekiwania wobec postawy, jaka powinna charakteryzować osobę wykonującą pracę na określonym stanowisku pracy, aby można ją nazwać profesjonalistą.

5.

Teraz przystępujemy do tworzenia „modelowej szkoły”. W zespołach kreślimy wizję takiej szkoły. Następnie zastanawiamy się, w jaki sposób można zrealizować poszczególne elementy wizji i które zależą od nas samych, a które od środków finansowych, jakimi dysponuje instytucja. Jak powinna być wyposażona szkoła, aby sprostać wyzwaniom XXI wieku? Jaką powinien pełnić rolę wobec swoich dorosłych uczniów nauczyciel w takiej szkole?

6.

Obecnie każdy nauczyciel może sam dokonać **wyboru, adaptacji lub samodzielnie opracować program nauczania**. Na program nauczania można spojrzeć w różny sposób. Spróbujemy zastanowić się, jak powinien wyglądać program nauczania, który by nam odpowiadał. Poproś osoby uczestniczące w zajęciach o podzielenie się na czteroosobowe zespoły. W zespołach odpowiedziały na trzy pytania:

- Czym dla nauczyciela jest program nauczania?
- Czym, z punktu widzenia nauczyciela powinien charakteryzować się program?
- Kiedy o programie nauczania można powiedzieć, że jest dobry? Co o tym decyduje?

Każdy zespół otrzymuje dla ułatwienia *materiał pomocniczy nr 1*, ustala wspólną, jak najobszerniejszą odpowiedź, po czym prezentuje ją w postaci plakatu. Następnie wspólnie wyszukujemy podobieństwa i różnice w opiniach.

7.

Przechodzimy do zagadnienia określania celów kształcenia. W krótkim wykładzie przedstawiamy grupie typy celów oraz zasady ich formułowania.

6.

Prosimy o przedstawienie przez kilka osób z grupy ich doświadczeń związanych z budowaniem programów nauczania. Przedstawiamy jedną z możliwych, najprostszą metodę postępowania przy budowaniu programu nauczania. Kolejne jej etapy to: określenie ogólnych celów, ustalenie struktury, wypełnienie struktury ogólnymi treściami, sformułowanie komentarza merytorycznego i metodycznego, określenie oczekiwanych wyników nauczania i szczegółowych celów programu. Prezentujemy liniowy i nieliniowy model planowania.

7.

W zespołach próbujemy zbudować fragment konkretnego programu. Zwracamy uwagę na: precyzyjnie określone cele, określenie umiejętności, jasny, zrozumiały język, logiczny układ treści, gwarancję ciągłości kształcenia, możliwość realizacji przy istniejącej bazie. Program powinien być motywujący, kreatywny, dostosowany do potrzeb społecznych, możliwy do realizacji z zastosowaniem aktywizujących metod pracy. Ma również zawierać system oceniania pozwalający badać wszystkie obszary działania ucznia oraz różne narzędzia pomiaru osiągnięć ucznia. Osoby uczestniczące w zajęciach ustalają najpierw

8.

Opracowane programy lub fragmenty umieszczamy na ścianach, tak aby każdy mógł się z nimi zapoznać. Inicjujemy krótką dyskusję eksponującą podobieństwa i różnice otrzymanych produktów. Zastanawiamy się, co można w tych programach zmienić, poprawić, czy taki sposób pracy nad programem jest dobry, może ktoś pracował innymi sposobami?

MATERIAŁY POMOCNICZE DLA UCZESTNIKÓW ZAJĘĆ – MODUŁ VII

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 1

Co o jest program nauczania?

Program nauczania to zestaw podstawowych treści nauczania.

W odniesieniu do całej szkoły, jest to lista przedmiotów, kursów lub modułów składających się n całość kształcenia na danym poziomie.

W odniesieniu do określonego przedmiotu nauczania – lista haseł przeznaczonych do realizacji.

Program nauczania to możliwie kompletny zestaw zaplanowanych form aktywności edukacyjnych. W skład programu nauczania wchodzi wszystko to, co daje w procesie nauczania przewidzieć, np. -zakres nauczania

Układ treści

Proporcje poszczególnych działów treści

Metody i techniki nauczania

Sposoby motywowania uczących się do pracy, itd.

Program nauczania to lista rezultatów, jakie chcemy osiągnąć w danym procesie edukacyjnym.

Program ogranicza się do celów, rezygnując z zajmowania się drogami do nich i środkami służącymi do ich realizacji. W kręgu zainteresowania konstruktora programu pozostają jedynie wymierne rezultaty działalności pedagogicznej.

Program nauczania to lista jednostkowych zadań czy form aktywności przeznaczonych do wykonania przez uczącego się w celu wyrobienia odpowiednich nawyków.

Program nauczania jest to w polskim systemie oświaty opis sposobu realizacji celów i zadań ustalonych w [podstawie programowej](#) lub innych zadań wspomagających realizację tych celów.

Rodzaje programów nauczania

- Program liniowy – każda następna część materiału jest dalszym ciągiem poprzedniej, dlatego uczeń danych treści uczy się tylko raz.
- Program spiralny – jest pewnym ulepszeniem programu liniowego. Różni się od niego tym, że do tych samych treści wraca się na coraz wyższych poziomach rozszerzając ich zakres.
- Program koncentryczny – te same cykle materiału wracają 2 lub więcej razy w odstępach paruletnich co umożliwia uczniom coraz głębsze ich poznanie.

Oryginalny program nauczania jest programem pod względem szczegółowych celów kształcenia, układu materiału nauczania, oczekiwanych osiągnięć, strategii i metod nauczania oraz środków, opracowanym samodzielnie przez nauczyciela lub grupę nauczycieli najczęściej dla uczniów danej szkoły.

Każdy program autorski, mimo swojego indywidualnego charakteru, musi spełniać wymogi określone w *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 5 lutego 2004 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania i podręczników oraz cofania dopuszczenia* (DzU 2004 nr 25 poz. 220). Zgodnie z przywołanym rozporządzeniem, każdy program autorski - opracowany przez nauczyciela samodzielnie lub z wykorzystaniem programów dopuszczonych do użytku szkolnego i wpisanych do wykazów MENiS - aby był dopuszczony do użytku w danej szkole (przedszkolu) i włączony do szkolnego zestawu programów nauczania (czyli do realizacji w danej szkole) musi uzyskać:

- program wychowania przedszkolnego - pozytywną opinię nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego, posiadającego wykształcenie wyższe i kwalifikacje do pracy w przedszkolu;
- program nauczania ogólnego - pozytywną opinię nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego, posiadającego wykształcenie wyższe w zakresie zgodnym z zakresem treści nauczania, które program obejmuje;
- program nauczania dla zawodu lub programu dla profilu - pozytywną opinię kuratora oświaty, a w wypadku programów nauczania dla zawodów podstawowych dla żeglugi morskiej i śródlądowej - także pozytywną opinię odpowiednio ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej i ministra właściwego do spraw transportu.

Programy autorskie, o których mowa powyżej, dopuszcza do użytku w danej szkole i włącza do szkolnego zestawu programów dyrektor szkoły, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej i rady szkoły, a jeżeli nie została ona powołana - opinii rady rodziców lub innego przedstawicielstwa rodziców.

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 2

Przykładowy schemat do opracowywania programu kształcenia

- **Podstawa programowa kształcenia**
- **Ogólne założenia programu**
- **Cele nauczania**
  - **Cel strategiczny**
  - **Cele ogólne programu**
  - **Cele integracyjno-światopoglądowe i metodologiczne**
  - **Cele poznawcze, kształcące, społeczne, wychowawcze**
- **Treści kształcenia**
- **Ogólny rozkład materiału nauczania**
- **Cele operacyjne, czyli plan wynikowy**
- **Procedury osiągnięcia celów**
- **Propozycje metodologiczne oceny osiągnięć uczniów**

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 3

Istnieje konieczność ciągłego dostosowywania systemów kształcenia do przemian społeczno-ekonomicznych, technologicznych, kulturowych. To z kolei wywołuje zapotrzebowanie jakościowo innego typu wykształcenia. Rynek pracy preferuje ludzi samodzielnych, aktywnych, twórczych, umiejących współpracować w grupie, rozwiązywać problemy, właściwie organizować swoje miejsce pracy, Nowoczesna szkoła ma przygotowywać absolwenta do ciągłego zdobywania nowych umiejętności, do samokształcenia.

W związku z tym

- Czytanie ze zrozumieniem
- Wykonywanie prostych obliczeń rachunkowych bez użycia kalkulatorów i komórek;
- Uzasadnianie swojej wypowiedzi'
- Precyzyjne formułowanie myśli;
- Analizowanie i interpretowanie wykresów, rysunków, schematów przedstawiających dane ekonomiczne.

Diametralnie zmieniają się rola i oczekiwania wobec nauczyciela; ma on umieć ucznia motywować, wspierać i być jego doradcą.

Kształcenie modułowe polega na powiązaniu celów o treści kształcenia z realizacją zadań zawodowych. Ma przygotowywać ucznia do zawodu głównie poprzez:

- realizowanie zadań zbliżonych do tych, które są wykonywane na stanowisku pracy;
- korelować i integrować treści kształcenia z różnych dyscyplin wiedzy;
- opanowanie umiejętności z określonego obszaru zawodowego.

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 4

Tworzony dla potrzeb jednej lekcji materiał dydaktyczny powinien zawierać następujące elementy:

1. wstęp;
2. treść zasadniczą,
3. podsumowanie,
4. część kontrolną,
5. zagadnienia problemowe,
6. dodatkowe zasoby.

Wstęp powinien być wprowadzeniem do treści materiału i zawierać takie elementy jak:

- słowa kluczowe dla omawianego materiału,
- cel dydaktyczny zajęć,
- opis merytoryczny materiału,
- opis zagadnień, których znajomość ułatwi przyswojenie treści zasadniczej - jeżeli jest to możliwe, powinny być podane odnośniki do wyżej wymienionych zasobów lub też przygotowany dodatkowy materiał²,
- słownik tematyczny,
- opis struktury materiału,
- zarys praktycznego wykorzystania omawianej problematyki.

Treść zasadnicza materiału dydaktycznego powinna być czytelnie skonstruowana, podzielona na małe jednostki wiedzy i zilustrowana przykładami.

Podsumowanie powinno przypominać cel dydaktyczny zajęć oraz informacje o sposobie jego zrealizowania, a także powtórzenie kluczowych zagadnień omówionych w materiale.

Część kontrolna powinna umożliwić samodzielne sprawdzenie nabytej wiedzy za pomocą testów, zadań z sugerowaną odpowiedzią, quizów, krzyżówek edukacyjnych oraz pytań kontrolnych.

Zagadnienia problemowe mają na celu przejście z etapu pracy na zajęciach do pracy w rzeczywistym miejscu. Ta część materiału powinna zawierać zadania i pytania otwarte, studia przypadków, sytuacje problemowe oraz inne zagadnienia umożliwiające pracę osoby uczącej się z prowadzącym i pozostałymi uczącymi się.

Dodatkowe zasoby to część zamykająca materiał dydaktyczny, choć nie oznacza to, iż muszą być one prezentowane na końcu modułu. Powinna zawierać ona dodatkowe treści dydaktyczne (np. podręcznik, arkusz kalkulacyjny z danymi, będący podstawą obliczeń prowadzonych w czasie zajęć, materiał audio i audiowizualny wspomagający przyswojenie wiedzy) oraz wykaz literatury podstawowej i uzupełniającej.

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 5

ZASADY SPRZEDAŻY PROGRAMÓW NAUCZANIA W MEN

Gospodarstwo Pomocnicze Ministerstwa Edukacji Narodowej prowadzi sprzedaż programów nauczania do zawodów przedstawionych w ofercie sprzedaży.

Zamówienie można składać:

1. pocztą elektroniczną (programy@men.gov.pl)
2. faksem (nr 0-22 5224 285)
3. listownie na adres:
Ministerstwo Edukacji Narodowej
Gospodarstwo Pomocnicze
Al. Szucha 25
00-918 Warszawa

Istnieje możliwość zakupu bezpośrednio w siedzibie Ministerstwa (pok. 49) w godz. 8.15 – 15.30.

Składając zamówienie należy podać numeru programu nauczania dla zawodu, NIP zamawiającego oraz adresu zamawiającego. Płatność dokonywana jest przy odbiorze przesyłki lub przelewem.

Wszelkie zapytania dotyczące sprzedaży udzielane są pod numerem telefonu:
0-22 5224 466, 0-22 5224 468

Wszelkie zapytania merytoryczne dotyczące programów nauczania należy kierować pod numer telefonu: 0-22 5224 853 – programy zawodowe